

ня. При цьому на підприємстві за наявності коштів повинні враховуватися альтернативні варіанти їх інвестування. Тобто тут проводиться аналогія з показниками оцінки інвестицій.

Таким чином, проведене в роботі дослідження принципів бюджетування, складу маркетингового бюджету, класифікації витрат на маркетинг і показників оцінки таких витрат дало змогу теоретично обґрунтувати та удосконалити методологічні засади формування маркетингових бюджетів. Практичне значення отриманих результатів полягає у підвищенні якості маркетингового бюджетування та підвищенні ефективності витрат на маркетинг вітчизняних підприємств. Подальші наукові розробки необхідні в області рекомендацій вітчизняним підприємствам щодо схем розрахунків показника рентабельності маркетингових інвестицій.

1.Ананькина Е. А., Данилочкин С. В., Данилочкина Н. Г. Контроллинг как инструмент управления предприятием. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 279 с.

2.Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади. – К.: Кондор, 2007. – 234 с.

3.Шоу Р., Меррик Д. Прибыльный маркетинг: окупается ли ваш маркетинг?: Пер. с англ. И.Коберник. – К.: Companion Group, 2007. – 496 с.

4.Ленсколд Дж. Рентабельность инвестиций в маркетинг. Методы повышения прибыльности маркетинговых кампаний: Пер. с англ. под ред. В.Б.Колчанова, М.А.Карлик. – СПб.: Питер, 2005. – 272 с.

Отримано 15.03.2011

УДК 656.076.4

Г.В.ЛЕБЕДИК

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

ОРЕНДА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

Досліджено вплив надходжень від оренди до державного бюджету, акцентується увага на необхідності вдосконалення методики та обліку розрахунків орендних платежів, вивчено наявність сезонної хвилі у обсягах надходження коштів до бюджету.

Исследовано влияние поступлений от аренды в государственный бюджет, акцентируется внимание на необходимости совершенствования методики и учета расчетов арендных платежей, изучено наличие сезонной волны в объемах поступления средств в бюджет.

In the article influence of receivables is investigational from a lease in the state budget, attention is accented on the necessity of perfection of methodology and account of calculations of leasing payments, the presence of seasonal wave is studied in the volumes of receipt of money in a budget.

Ключові слова: оренда, орендна плата, державне майно, державний бюджет.

Враховуючи сьогоднішні економічні умови, що склалися внаслідок світової кризи та ряду внутрішніх факторів, необхідно шукати альтернативні шляхи розвитку економіки, джерела поповнення бюджету. Одним із можливих напрямків є підвищення ролі орендних платежів від оренди державного майна, землі, машин і устаткування та їх розподіл між місцевим та державним бюджетами.

Проблемами формування, впровадження й удосконалення орендних відносин займаються економісти, правознавці, серед яких Я.Б.Усенко, А.Ю.Бережна, І.М.Зучек, І.Завальна, О.Косенко, А.Цимбалюк [1, 4, 6, 8, 9]. Не зменшуючи значення досліджень зазначених авторів, необхідно відмітити, що багато аспектів даної проблематики залишаються недостатньо дослідженими, зокрема не приділено достатньо уваги аналізу надходжень від оренди до Державного бюджету. Недостатнє теоретичне опрацювання і особливе практичне значення орендних операцій на державних підприємствах обумовили мету дослідження.

Метою статті є дослідження впливу надходжень від оренди до державного бюджету та визначення факторів збільшення доходів бюджету від оренди державного майна.

Кількість об'єктів державної власності, переданих в оренду починаючи з 1992 р., коли було прийнято Закон України «Про оренду майна державних підприємств та організацій», невининно зростає, як зростає і сума надходжень від орендної плати до Державного бюджету України (табл.1).

Таблиця 1 – Надходження коштів за напрямом діяльності Фонду державного майна

	Планове завдання встановлене державним бюджетом на 2009 р.		Фактичний розмір надходжень станом на 01.12.2009 р.		% виконання плану
	тис.грн.	питома вага, %	тис.грн.	питома вага, %	
Оренда	555500,00	5,94	648332,51	34,98	116,71
Дивіденди	297800,00	3,18	411393,23	22,20	198,14
Приватизація	8501224,00	90,88	793579,10	42,82	9,33
Разом	9354524,00	100,00	1853304,84	100,00	19,81

* Джерело [5]

Аналізуючи отримані дані, необхідно відмітити, що планувалося отримати найбільшу частку коштів за рахунок приватизації державного майна, а саме 8501224 тис. грн., що становить 90,88% від загальної суми надходжень за напрямом діяльності Фонду. Проте процент виконання плану становить лише 9,33% в результаті чого частка надходжень скоротилася до 42,82%. При цьому фактично частка коштів від оренди державного майна зросла на 29,04 п.п. і склала 34,98%, процент

виконання плану за цим напрямком надходжень склав 116,71%. Значне зростання питомої ваги надходжень від оренди державного майна можна розглядати як позитивну зміну, адже одним з найбільш ефективних методів управління державною власністю є передача майна у користування юридичним та фізичним особам за відповідну плату. Якщо кошти, одержані від приватизації об'єктів державної власності, є одноразовим надходженням до Державного бюджету України, то надходження від плати за користування державним майном носять системний і довготривалий характер. При цьому в більшості випадків за час оренди майно поліпшують за рахунок орендаря без компенсації державою витрачених орендарем на це коштів.

Порівнюючи темпи зростання надходження коштів від оренди державного майна і темпи зростання кількості переданих в оренду об'єктів державного майна, приходимо до висновку, що зростання суми коштів до бюджету залежить у першу чергу від методики розрахунку орендних платежів, а не від кількості укладених договорів оренди (табл.2).

$$H = N \times n, \quad (1)$$

де H – надійшло від оренди державного майна до Державного бюджету України, млн. грн.; N – загальна кількість діючих договорів оренди, одиниць; n – надійшло до Державного бюджету в середньому в розрахунок на один укладений договір оренди, млн. грн.

$$\Delta H = H_1 - H_0 = 506,24 - 499,98 = 6,26 \text{ млн. грн.}$$

$$\Delta H N = (N_1 - N_0) \times n_0 = (21308 - 23890) \times 0,020928 = -54,04 \text{ млн. грн.}$$

$$\Delta H n = (n_1 - n_0) \times N_1 = (0,023758 - 0,020928) \times 21308 = 60,30 \text{ млн. грн.}$$

Таблиця 2 – Динаміка показників надходження орендної плати і кількості укладених договорів в Україні у 2008-2009 рр.

Показник	2008 р.	2009 р.
Надійшло від оренди державного майна до Державного бюджету України, млн. грн.	499,98	506,24
Загальна кількість діючих договорів оренди, од.	23890	21308
Надійшло до Державного бюджету у середньому в розрахунок на один укладений договір, млн. грн.	0,020928	0,023758

* Джерело [5]

Отже, за період з 01.10.2008р. по 01.10.2009р. загальна сума надходжень орендних платежів від оренди державного майна до бюджету зросла на 6,26 млн. грн. При цьому, за рахунок зменшення кількості укладених договорів оренди загальна сума надходжень зменшилась на 54,04 млн. грн., а за рахунок підвищення платежів у розрахунок на один укладений договір оренди – сума надходжень до державного бюджету зросла на 60,30 млн. грн.

Аналізуючи вплив цих факторів, можна відмітити, що саме зміна методики розрахунку орендних платежів призводить до збільшення цієї статті доходів бюджету, що в свою чергу вказує на актуальність та необхідність вдосконалення методики й обліку розрахунків орендних платежів. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2006р. №1846 «Про внесення змін до Методики розрахунку і порядку використання плати за оренду державного майна» [7] передбачено здійснити перегляд розміру орендної плати за всіма договорами оренди нерухомого державного майна.

Крім того досить цікавим моментом є наявність сезонної хвилі в обсягах надходжень коштів від оренди до бюджету (табл.3). Сезонними коливаннями називають більш-менш стійкі внутрішньорічні коливання в рядах динаміки, які зумовлені специфічними умовами діяльності.

Таблиця 3 – Розрахунок сезонної хвилі надходжень орендної плати від оренди державного майна Полтавської області в 2006-2008 рр.

Місяць	2006р.	2007р.	2008р.	Разом	В середньо- му	Індекс се- зонності, %
01	175,17	837,33	942,94	1955,44	651,81	66,38
02	732,55	799,39	964,73	2496,67	832,22	84,75
03	826,92	909,96	1063,58	2800,46	933,49	95,06
04	761,69	866,52	1079,29	2707,51	902,50	91,90
05	277,03	981,79	1123,59	2382,41	794,14	80,87
06	729,90	880,71	1113,55	2724,16	908,05	92,47
07	242,49	953,41	1969,62	3165,51	1055,17	107,45
08	778,63	904,48	1203,08	2886,19	962,06	97,97
09	878,17	885,97	1276,33	3040,46	1013,49	103,21
10	2450,66	953,03	1198,97	4602,67	1534,22	156,23
11	926,01	956,62	1370,93	3253,56	1084,52	110,44
12	828,64	1034,40	1473,91	3336,95	1112,32	113,27
Разом	9607,85	10963,61	14780,52	-	11783,99	1200,00
В середньому за рік	800,65	913,63	1231,71	-	982,00	-

* Джерело [5]

На основі даних табл.3 і графіка (рис.1) можна прийти до висновку про те, що надходження орендної плати від оренди державного майна Полтавської області суттєво знижуються в першому кварталі і різко зростають на початку четвертого кварталу. Така зміна в обсягах надходжень не дозволяє заздалегідь планувати надходження до бюджету. Рівномірність та ритмічність надходження коштів є запорукою ефективної бюджетної політики. Відповідно методика нарахування орендної плати і строки договору впливають на своєчасність та рівномірність надходжень грошових коштів до бюджету.

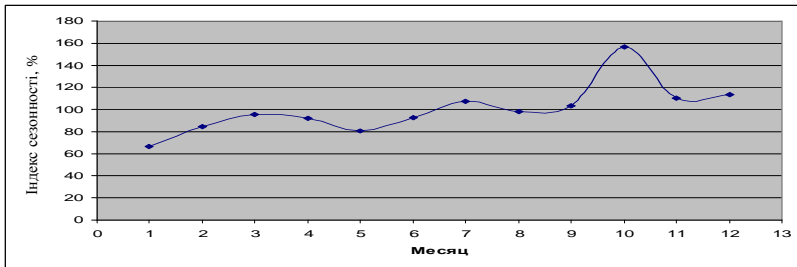

Рис.1 – Сезонна хвиля надходжень орендної плати від оренди державного майна Полтавської області в 2006-2008 рр.

Маючи дані про обсяги реалізованих послуг за видами економічної діяльності, необхідно зазначити, що оренда машин та устаткування у 2009 р. становить близько 1% від їх загальної вартості (табл.4).

Таблиця 4 – Обсяги реалізованих послуг у 2003-2009 рр.

Роки	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.
Оренда машин та устаткування, тис. грн.	124,6	224,0	388,8	722,0	905,5	1478,7	1945,7

* Джерело [2]

За останні шість років в середньому щорічно вартість реалізованих послуг від оренди майна та устаткування зростала на 303,52 тис. грн., або 58,12%. Зростання обсягу реалізованих послуг на макрорівні призводить до зростання валового внутрішнього продукту, національного доходу, збільшення надходжень до бюджету. Прогнозування надходжень від оренди державного майна істотно підвищує ефективність управління державним майном.

Для одержання прогнозу оренди машин та устаткування у 2010 р. було використано методи екстраполяції, які полягають в передачі закономірностей розвитку об'єкту в минулому на його майбутнє. Проведено аналітичне вирівнювання динамічного ряду вартості реалізованих послуг з оренди машин та устаткування за період з 2003 до 2008 рр. За допомогою кореляційного поля (рис.2) підбираємо форму аналітичного вираження зв'язку.

Візуально робимо висновок, що коливання точок відбувається навколо прямої лінії, тому тенденцію апроксимуємо прямою

$$Y^* = a_0 + a_1 t. \quad (2)$$

Обчислюємо параметри рівняння тренду (табл.5), де t – порядкові ранги часу; Y – рівні ряду.

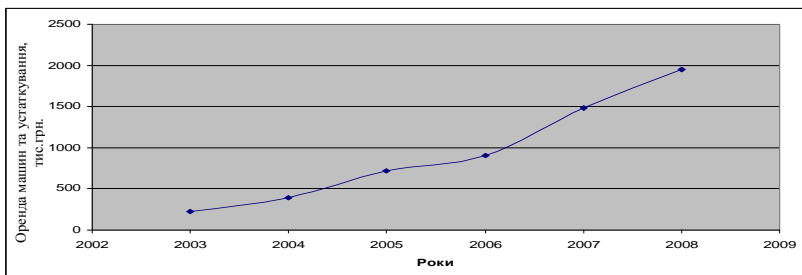

Рис. 2 – Кореляційне поле

Таблиця 5 – Визначення параметрів рівняння тренду

Рік	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Разом
t	1	2	3	4	5	6	21
Y	224,0	388,8	722,0	905,5	1478,7	1945,7	5664,7
Yt	224,0	777,6	2166,0	3622,0	7393,5	11674,2	25857,3
t^2	1	4	9	16	25	36	91
Y^2	50176,0	151165,4	521284,0	819930,3	2186556,7	3785748,5	7514857,9

Параметри трендового рівняння розраховуємо за методом Гауса [3]. Система нормальних рівнянь для випадку лінійного тренду має вигляд:

$$\begin{cases} \sum y = na_0 + a_1 \sum t \\ \sum yt = a_0 \sum t + a_1 \sum t^2 \end{cases} \quad (3)$$

Розв'язавши систему рівнянь, отримуємо значення параметрів: параметр $a_0 = -262,053$; параметр $a_1 = 344,620$. Це свідчить, що в середньому щороку вартість оренди машин та устаткування зростала на 344,62 тис. грн.

Отже, $Y^* = -262,053 + 344,620t$.

Для проведення перевірки тісноти зв'язку розраховано лінійний коефіцієнт кореляції

$$r = \frac{\overline{ty} - \bar{t} \cdot \bar{y}}{\sigma_t \cdot \sigma_y} \quad (4)$$

$r = 0,98$.

Значення коефіцієнта кореляції свідчить про тісний зв'язок між вартістю орендованих машин і устаткування та «часом», тобто комплексом причин, що стійко впливають на прогнозований показник і

обумовлюють тенденцію до його зростання. За умови, що комплекс причин, який формує тенденцію, ближчим часом не зміниться, можна продовжити тенденцію за межі динамічного ряду. Очікувана вартість оренди машин та устаткування у 2010 році становитиме:

$$y^{2010} = -262,053 + 344,620 \cdot 8 = 2494,91 \text{ тис. грн.}$$

Для одержання інтервального прогнозу розраховано середньоквадратичну помилку моделі

$$S_e = \pm \sqrt{\frac{\sum (y_i - y_t)^2}{n - m}} \cdot \sqrt{\frac{n+1}{n} + \frac{3(n+2v-1)^2}{n(n^2-1)}}, \quad (5)$$

$$S_e = \pm 226,58 \text{ тис. грн.}$$

Гранична помилка прогнозу при $\alpha \approx 0,05$

$$\Delta = \pm t S_e; \Delta = \pm 2 \cdot 226,58; \Delta = \pm 453,16 \text{ тис. грн.}$$

Отже, довірчі межі прогнозного рівня вартості оренди машин та устаткування $2494,91 \pm 453,16$. У 2010 р. з імовірністю помилки не більше 5% обсяг оренди машин та устаткування прогнозується від 2041,75 до 2948,07 тис. грн. Таким чином, можна очікувати збільшення фактичного розміру надходжень до бюджету від оренди державного майна. В свою чергу можливість здійснення орендних операцій дозволяє підвищити ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств, що також є чинником підвищення рівня прибутковості підприємств і відповідно збільшення надходжень до бюджету у вигляді податків на прибуток підприємств. Тому важливою складовою подальшої діяльності багатьох підприємств, особливо державних, повинно стати збільшення обсягів орендних операцій.

1. Бережна А.Ю. Щодо сплати податку на додану вартість при оренді державного майна // Державний інформаційний бюлетень приватизації. – 2010. – №1. – С.22-26.

2. Статистичний щорічник України за 2003-2009 роки / За ред. О.Г.Осауленко, В.А.Головко. – К.: Техніка, 2003-2009.

3. Економічний аналіз / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; За ред. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

4. Завальна І., Косенко О. Державна реєстрація прав власності на нерухоме майно // Юридичний вісник України. – 204. – № 40. – С.6.

5. Звіти Фонду Державного майна України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua/>.

6. Зучек І.М. Основні аспекти орендних відносин, які регулюються господарським і цивільним кодексами України // Державний інформаційний бюлетень приватизації. – 2005. – №6. – С.40-44.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2006р. №1846 «Про внесення змін до Методики розрахунку і порядку використання плати за оренду державного майна». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

8. Усенко Я.Б. Економіко-правові засади управління орендованим державним майном // Справочник економіста. – 2006. – №3. – С.43-49.

9.Цимбалюк А. Організаційно-правові основи здійснення лізингу (оренди) державного та комунального майна // Науковий вісник. – Ірпінь, 2002. – Вип.4 (18). – С.52-54.

Отримано 15.03.2011

УДК 338.242

І.О.ГЕРАЩЕНКО, канд. екон. наук

Українська інженерно-педагогічна академія, м.Харків

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД УПРАВЛІННЯ СОБІВАРТІСТЮ ПРОДУКЦІЇ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Розглянуто питання, пов'язані насамперед з системним підходом до управління собівартістю, визначено поняття бюджетування, визначено значення бюджетування для підприємства, представлено процес управління собівартістю продукції.

Рассмотрены вопросы, связанные в первую очередь с системным подходом к управлению себестоимостью, определено понятие бюджетирования, определено значение бюджетирования для предприятий, представлен процесс управления себестоимостью продукции.

Nowadays the actual question is a question of management a prime price on enterprises. In the article there are questions, related above all things to approach of the systems to the management a prime price, the concept of budgeting is certain, the value of budgeting is certain for enterprises, the process of management an unit cost is presented.

Ключові слова: управління, собівартість продукції, облік собівартості, управління витратами, система бюджетування.

Важливим показником підвищення ефективності виробництва є зниження собівартості продукції. Одним із шляхів зниження собівартості продукції є ефективне управління собівартістю, а саме бюджетування.

Вагомий внесок у дослідження проблем обліку собівартості зробили вітчизняні вчені, зокрема П.С.Безруких, В.Ф.Палій, Г.Бурмистров, В.Бурцев [1-4] та ін., серед науковців дальнього зарубіжжя питання обліку собівартості розкрито в працях К.Друрі [5] та ін.

Насамперед необхідно зазначити, що керівники підприємства повинні чітко розуміти, що управління витратами виробництва й реалізацією продукції з метою їхньої мінімізації на підприємстві є складовою частиною управління підприємством у цілому. Існує проблема з тим, що дійсно процес управління витратами недооцінено керівниками і система бюджетування недостатньо вивчена і розроблена.

Метою даної статті є визначення поняття бюджетування, розглянути процес управління собівартістю продукції та вказати на системний підхід до управління собівартістю продукції та його значення.

Системний підхід до управління собівартістю продукції означає